

УДК: 338.43:005.35

Лункіна

Тетяна Іванівна

кандидат економічних наук

lunkina_tanya@mail.ru

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджується вплив соціальної відповідальності ВНЗ на його розвиток, наведено зарубіжний та вітчизняний досвід соціальної відповідальності у ВНЗ. Обґрунтовано необхідність запровадження принципів та функцій соціальної відповідальності у повсякденній роботі ВНЗ України.

В статье исследуется влияние социальной ответственности вуза на его развитие, приведены зарубежный и отечественный опыт социальной ответственности в вузах. Обоснована необходимость внедрения принципов и функций социальной ответственности в повседневной работе вузов Украины.

The article examines the impact of HEIs' social responsibility on their development. The foreign and domestic experience of social responsibility in higher education are given. The necessity of social responsibility functions and principles' introduction of the principles a into the daily work of Ukrainian HEIS are proved.

***Ключові слова:** соціальна відповідальність, ВНЗ, соціально відповідальний бізнес, соціально орієнтована економіка.*

***Ключевые слова:** социальная ответственность, ВУЗ, социально ответственный бизнес, социально ориентированная экономика.*

***Key words:** social responsibility, HEIs, socially responsible business, socially oriented economy.*

ВСТУП

Єдиною можливістю для України потрапити в коло країн з високим рівнем конкурентоспроможності національних економік є перехід від екстенсивного використання людських ресурсів з низьким рівнем базової професійної підготовки до інтенсивного використання висококваліфікованої робочої сили, адаптованої до умов соціально орієнтованої економіки інноваційного типу. Основною ідеєю популяризації соціальної

відповідальності у ВНЗ України є залучення і передавання студентам визнаних у суспільстві основних цілей і цінностей, що пропагують соціальну відповідальність, які вони, в свою чергу, будуть поширювати в суспільстві через власну професійну діяльність. Хоча останнім часом набуває поширення соціальна відповідальність в суспільстві, однак дослідження стосуються, насамперед, соціально-відповідального бізнесу. Розвиток соціальної відповідальності у ВНЗ України досліджують як вітчизняні, так і іноземні науковці, а саме: С. М. Квіт, С. О. Ковальчук, Н.В. Кузнецов, А. А. Лавров, О. Лободинська, Я. Лопез, Н. Р. Степанова, Л. С. Шевченко та інші, проте дана тема залишається актуальною і потребує більш ґрунтовного дослідження.

МЕТА РОБОТИ

полягає у визначенні сутності соціальної відповідальності і її впливу на успішний розвиток ВНЗ України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використовувалися загальнонаукові методи аналізу та синтезу, групування і порівняння, абстрактно-логічні методи, індукції та дедукції та інші прийоми економіко-статистичного дослідження. Методологічною та інформаційною основою слугували наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до стандарту ISO 26000 «Міжнародне керівництво із соціальної відповідальності»: Соціальна відповідальність – відповідальність компанії за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки [2].

Університет – це заклад, який формує цінності та створює еліту. Університет повинен демонструвати суспільству певні зразки поведінки, зокрема модель соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність ВНЗ – це відповідальність вищих навчальних закладів, зокрема, університетів як

соціального інституту перед суспільством за результати і якість своєї професійної діяльності та популяризація функцій і принципів соціальної відповідальності серед «стейкхолдерів» (студентів, науковців, працівників, роботодавців).

ВНЗ (університет) складається із декількох взаємопов'язаних елементів, кожен із яких має свої головні пріоритети, а саме: освітньо-виховна діяльність, наукова та виробнича діяльність. Обов'язковою умовою ефективного функціонування зазначених елементів є їх гармонійне поєднання, оскільки досягнення одних сприятиме розв'язанню цілої низки соціально-економічних проблем, і, відповідно, досягненню поставлених цілей.

У суспільстві в цілому і, зокрема, у високотехнологічних секторах економіки зростає попит на висококваліфікованих спеціалістів-універсалів, котрі мають не лише спеціалізовану професійну підготовку, але й успішно оволодівають навичками інноваційної, підприємницької та управлінської діяльності, максимально використовують індивідуальні здібності.

Людина – це особистість, якість майбутнього фахівця, в першу чергу, залежить від його особистісних характеристик: чесності, вміння, розуміння. До здобувачів вищої освіти повинен бути індивідуальний підхід щодо формування ними основних аспектів соціальної відповідальності. Саме тому основним соціальним інститутом в період формування особистості є ВНЗ, який створює умови та можливості для самовдосконалення та реалізації своїх знань та навичок. Висока культура людського спілкування, толерантні міжособистісні відносини, освітньо-виховна та наукова діяльність мають вагомий вплив на формування фахівця як особистості у процесі здобування вищої освіти.

У розвинутих країнах світу гармонійно поєднують природничо-технічні науки з духовно-соціальними принципами соціальної відповідальності. На перший план виходить людина як головний аспект ефективного розвитку суспільства. У сучасних умовах постала нагальна потреба змінити бачення

ефективності господарювання з обов'язковим поєднанням відповідальності перед суспільством. Нині потрібні широко досвідчені професіонали, відповідно до міжнародних стандартів, здатні конкурувати на ринку праці та прогнозувати свої результати без шкідливого впливу на навколишнє середовище і суспільство. Підвищення обізнаності щодо соціальної відповідальності у ВНЗ України можливе лише завдяки інтенсифікації освітнього процесу відповідно до нової морально-етичної парадигми освіти, яка базується на загальних закономірностях міжнародних ділових етичних відносин і досвіді світової бізнес освіти з урахуванням ментальності та особливостей діяльності.

Болонський процес освіти в Україні започаткував реформування системи вищої освіти і професійної підготовки для забезпечення якості фахівців, яка передбачає глибоку професійну компетентність і соціальну відповідальність при вирішенні завдань науково-технічного прогресу, соціального і культурного розвитку. Вхідження України у Болонський процес актуалізувало проблему створення, збереження і розвитку національних українських університетів. Сутність цієї проблеми у діалектиці процесів глобалізації і націоналізації вищої освіти в Україні.

Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів пов'язана з тим, що саме у системі вищої освіти формується інтелектуальна еліта нації. Фахівці з вищою освітою є показником освіченості, цивілізованості країни, її професійного, наукового потенціалу і конкурентоспроможності.

Особливостями формування соціальної відповідальності ВНЗ України є дотримання принципів та етики соціальної відповідальності, адже саме ВНЗ є генератором соціальних норм поведінки та здійснює соціальний контроль за їх дотриманням.

Функції соціальної відповідальності:

1. Відповідальність перед персоналом.
2. Відповідальність перед споживачами (якісні послуги). Впровадження міжнародних систем управління якістю.

3. Відповідальність перед державою (дотримання законів, сплата податків).
4. Відповідальність перед конкурентами (дотримання норм антимонопольного законодавства та норм ділової етики).
5. Відповідальність за сталий розвиток (дотримання стандартів в сфері екології, запровадження міжнародних стандартів в сфері екологічного менеджменту) [3] .

Принципи соціальної відповідальності:

- 1. Підзвітність.** Організація повинна бути підзвітною за вплив на суспільство та довкілля.
- 2. Прозорість.** Організація повинна розкривати в зрозумілій, збалансованій і правдивій формі політику, прийняті рішення і свою діяльність, за які вона несе відповідальність, включаючи фактичний і можливий вплив їх на суспільство та довкілля.
- 3. Етична поведінка.** Поведінка організації повинна ґрунтуватися на принципах і правилах, що базуються на цілісності, чесності, рівності, розумному керівництві, добропорядності
- 4. Зацікавлені сторони організації.** Організація поважає і розглядає інтереси її зацікавлених сторін. Зацікавлені сторони організації – особи або групи, які мають інтерес у якій-небудь діяльності організації.
- 5. Правові норми.** Відносно норм права, закони викладені в письмовому виді, загальнодоступні і втілені в життя у відповідності до встановлених процедур. У контексті соціальної відповідальності повага правових норм означає, що організація дотримується всіх законів і правил.
- 6. Міжнародні норми.** Міжнародними нормами є принципи, очікування або стандарти поведінки, що є універсальними і витікають із традиційного міжнародного права, загальноприйнятих принципів міжнародного права, або практики міжнародного суспільного права, такої як міжнародні конвенції.
- 7. Права людини.** Організація поважає права, які права, прописані у Всесвітній Декларації по правах людини; визнає те, що ці права носять

загальний характер, що означає їхню застосовність у будь-якій країні, будь-яких культурах [4].

За кордоном практика впровадження принципів соціальної відповідальності вже давно набула популярності та використовується як компаніями так і університетами. Серед університетських ініціатив найуспішнішими та найвідомішими є ініціативи навчальних закладів США. У США принципи соціальної відповідальності мають широке використання серед університетів, коледжів та шкіл.

Цікавим є активне залучення університетів Китаю (принципи «Зеленого офісу»). На думку австралійців, для проведення глобальних змін необхідно починати з себе, тому поширення впровадження принципів соціальної відповідальності в університетах є таким масовим. Студенти розробляють свою методіку і обмінюються даними і досягненнями з іншими вищими навчальними закладами та іншими організаціями.

Тенденція розвитку соціальної відповідальності в співтоваристві університетів по всьому світу:

1. Глобальна мережа університетів по інноваціях (GUNI) – міжнародний форум для обговорення проблем, що стоять перед вищою освітою, в тому числі і по соціальній відповідальності [6].

2. Глобальний альянс Громадських Досліджень (GACER) – сприяння співтовариству університетів в партнерстві в області досліджень з метою впливу на розвиток політики в ключових регіональних і глобальних просторах.

3. Кафедра ЮНЕСКО – наукові дослідження і соціальна відповідальність у вищій освіті - надання допомоги країнам в створенні співтовариства знань. Це спільна установа створює нові формації знань у рамках партнерських стосунків між університетами (академіків), громад (громадянське суспільство) і урядом з метою розвитку нових виробничих потужностей; нових рішень актуальних проблем [1].

4. Мережа цивільних і соціальних обов'язків освіти (The Talloires Network on Civic Roles and Social Responsibilities of Higher Education об'єднує 200 університетів по усьому світу - просування ВНЗ з метою формування соціальної відповідальності по зміцненню демократичного громадянства.

5. CURA (Community University Research Alliance) – фінансування наукових досліджень, щоб стимулювати діяльність наукових установ [5].

6. У Малайзії – уряд сприяє ВНЗ в розробці стратегічних планів по формуванню соціальної відповідальності із застосуванням інновацій в декількох малайзійських університетах.

Щодо українського досвіду, то останнім часом активізувалася робота щодо розвитку соціальної відповідальності у ВНЗ України, проте вона містить окремі елементи запровадження основних ідей і принципів соціальної відповідальності, таких як соціальна робота, принципи «Зеленого офісу».

Серед вищих навчальних закладів питання соціальної відповідальності поступово отримує розгласу і популярності. Так, наприклад окремі елементи соціальної відповідальності застосовуються в деяких вузах України (принципи «Зеленого офісу, соціальна робота): Університет «КРОК», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський національний торговельно-економічний університет, Національний університет «Києво – Могилянська академія», тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, ВНЗ несуть соціальну відповідальність за ефективне використання суспільних (державних) ресурсів з метою підвищення ефективності роботи, забезпечення єдності навчання і виховання, включення здобувачів вищої освіти і викладачів у різні соціальні практики (їх суспільну відповідальність). Тому, одним із головних напрямів розвитку ВНЗ України на сучасному етапі повинно стати запровадження функцій і принципів соціальної відповідальності у стратегію розвитку своєї діяльності, а також застосування основних ідей у щоденній практиці.

Література

1. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку : Всесвітня конференція з вищої освіти [Електронний ресурс]. — ЮНЕСКО, Париж, 5-8 липня 2009 року. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011. — Дата останнього доступу : 15.07.2015.
2. Новий міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bcdst.kiev.ua/index.php/news/1-latest-news/56>. — Дата останнього доступу : 12.07.2015.
3. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу : навчальний посібник/ О. П. Гоголя, І. П. Кудінова. — К. : Видавництво Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2008. — 79 с.
4. Соціальна відповідальність : навчальний посібник / В.К. Гришук. — Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. — 152 с.
5. Community-University Research Alliances [Electronic resource]: Access: <http://www.sshrc-crsh.gc.ca/funding-financement/programmes-programmes/cura-aruc-eng.aspx>.
6. Higher education at a time of transformation : new dynamics for social responsibility, GUNI, 2009. — 249 p.